Filmovka

50
Letních
filmových
škol

Jan Bergl

Barzika

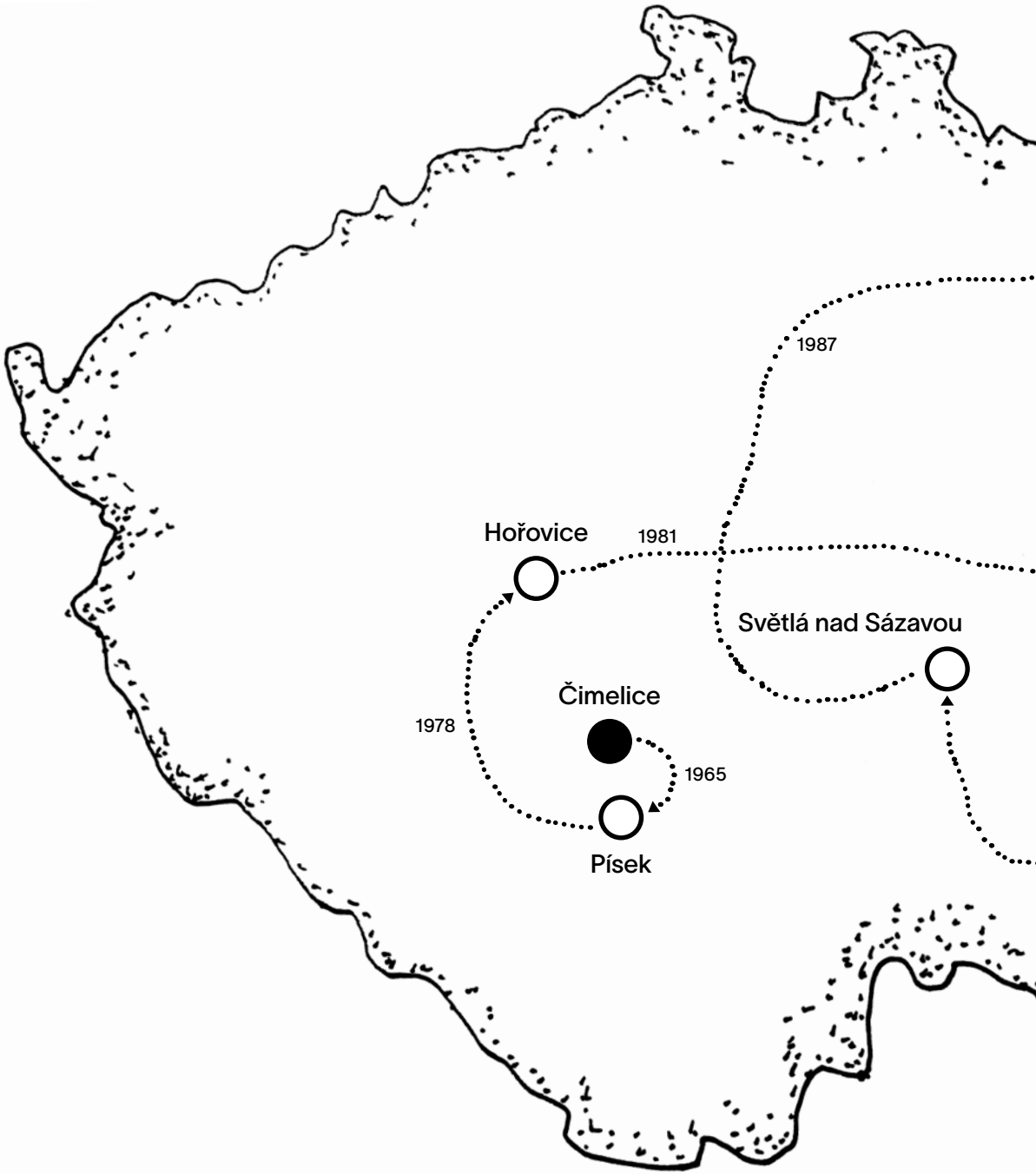

club

„Včera jsem zažil velké překvapení – a k tomu musím festivalu poblahopřát – pozdě v noci bylo kino, kde se sotva dalo dýchat, plné lidí, kteří se přišli podívat na čtyřicet let starý film. Publikum je to, co dnes tvoří festival. Pokud nepřijedu já, přijede někdo jiný. Ale pravé umění je přilákat stálé a kvalitní publikum."

Abbás Kiarostamí, 2012

Tour de

1987
Hořovice
1981
Světlá nad Sázavou
Čimelice
1978
1965
Písek

Filmovka

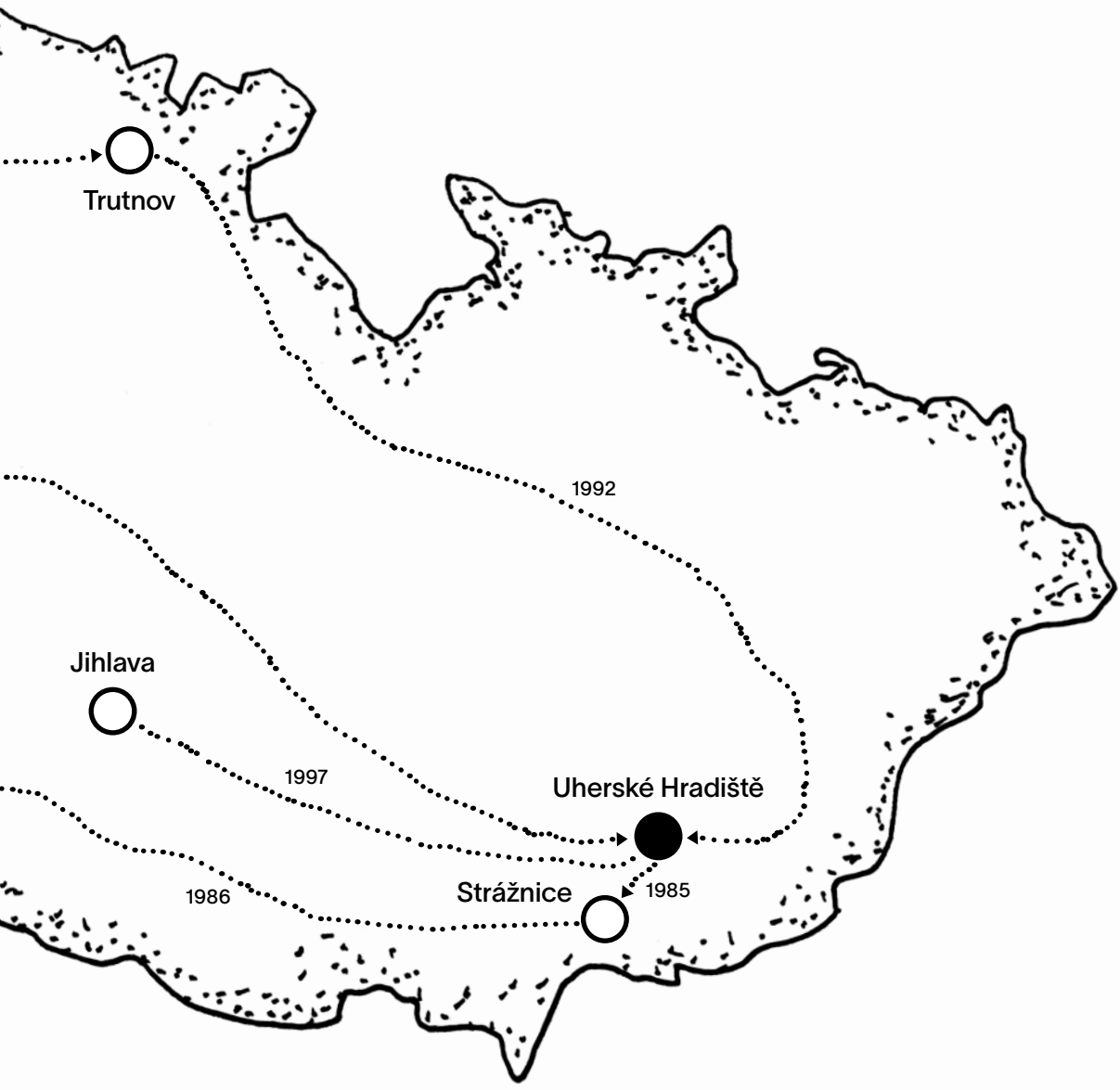
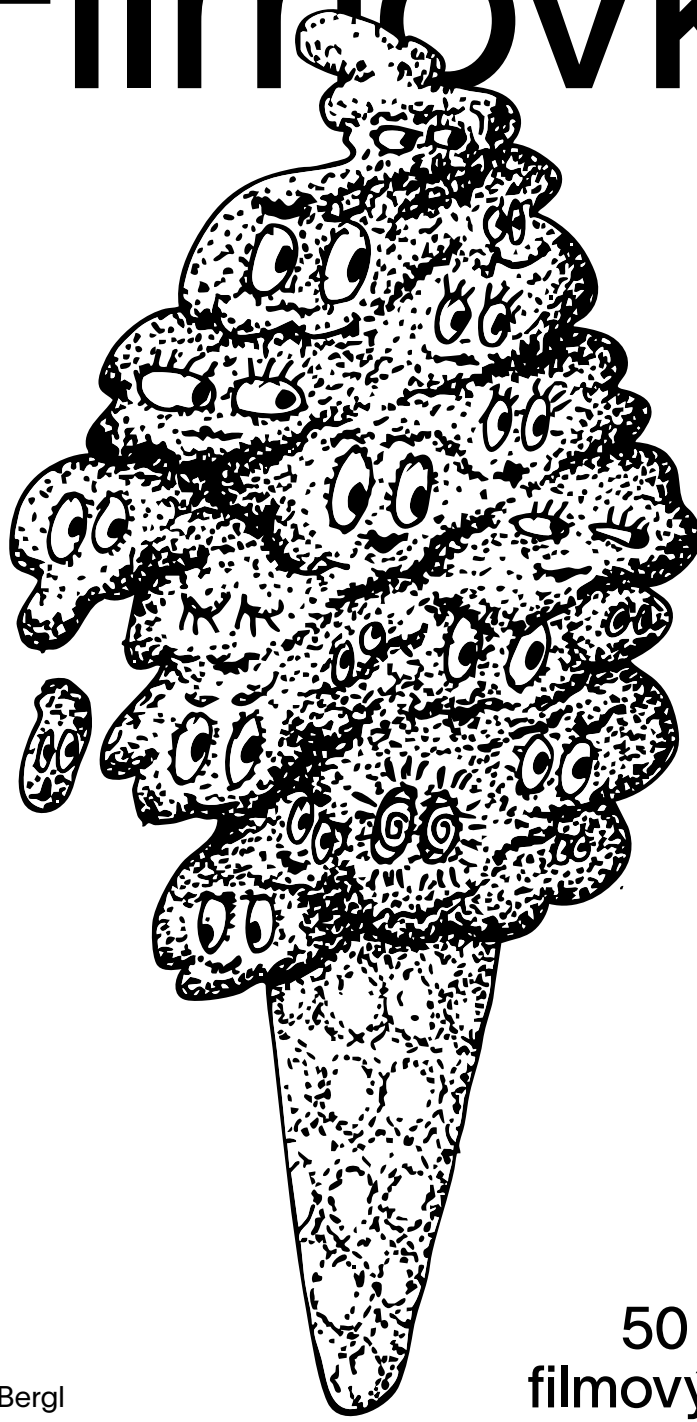

Trutnov
1992
Jihlava
1997
Uherské Hradiště
1986
Strážnice
1985

Foto na předsádkách:
přední – Martina Gogolová, Michal Stránský
zadní – Marek Malůšek, Aleš Duda

Copyright © Jan Bergl, 2025
Design © Štěpán Malovec, Adam Tureček, 2025
© Grada Publishing, a.s., 2025

ISBN 978-80-271-8046-2 (pdf)
ISBN 978-80-271-5997-0 (print)

Filmovka

50 Letních
filmových škol

Jan Bergl

PODĚKOVÁNÍ

Letní filmová škola se za dobu své existence stala fenoménem nejen pro filmové kluby, pro jejichž vedoucí a členy byla původně založena, ale také pro tisíce a tisíce dalších filmomilců. Od samého počátku k sobě přitahovala lidi, kteří ji připravovali velmi pečlivě, svědomitě a s láskou k filmu a kultuře obecně, stejně jako chytré, vnímavé a otevřené publikum. A mám radost, že tento stav přetrvává i v současnosti a že naše milovaná Filmovka je akcí, na kterou se všichni celý rok těšíme a odkud se nám těžce odjíždí.
Proto bych chtěla poděkovat všem, kteří se na její organizaci kdy podíleli. Bylo vás mnoho a není v mých silách ani paměti všem jmenovitě poděkovat. Věřte však, že bez každého jednoho z vás by Filmovka nebyla Filmovkou.
Komu bych ale jmenovitě poděkovat chtěla, jsou moji kolegové, se kterými Filmovku připravuji celá dlouhá léta a z nichž se pro mne stal skutečně vyladěný tým snů a další rodina. A tak z celého srdce děkuji za profesionální a kreativní spolupráci při sestavování filmového, odborného i doprovodného programu Ivě Hejlíčkové a Janu Jílkovi (a celému jejich dramaturgickému týmu), Michalu Surmovi za to, že Filmovka skutečně funguje jako hodinky, Silvii Suchnové za neutuchající energii a laskavost, s jakou řídí obrovský marketingový tým, Lence Horákové za vášeň, s jakou o Filmovce všechny informuje, Davidu Huspeninovi za kreativitu a novátorské nápady, které mě moc obohacují, Michalu Hlaváčovi za radost a lehkost, kterou do našeho týmu přinesl, Daniele Vlčkové za heroické výkony a profesionalitu při sestavování a ukočírování celého rozpočtu, Ludmile Rubalové za trpělivou sílu a Anně Stránské za nekonečnou tvořivou energii. K pilířům Filmovky patří také celá léta Jana Novorytová, Michaela Šnajdarová, Patrik Malečík a Zuzana Némethová, kteří jsou rovněž důležitými dílky našeho velkého filmovkového orloje.
Chtěla bych také poděkovat všem kolegům z Rady AČFK a ze všech filmových klubů, mecenášům a všem skvělým návštěvníkům, kteří Filmovku milují stejně jako my.
Mé poděkování patří také všem finančním partnerům: Ministerstvu kultury ČR, Státnímu fondu audiovize, Zlínskému kraji a zvlášť městu Uherské Hradiště – jeho obyvatelům a starostovi Stanislavu Blahovi – za opravdu nadstandardní, vstřícný a přátelský přístup, díky kterému se zde cítíme jako doma.
A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat Janu Berglovi za jeho obrovskou práci, nasazení a čas, který věnoval vzniku této knihy.
Ze srdce děkuji všem a Filmovce přeji dalších alespoň 50 let s tak skvělými lidmi kolem ní.

Radana Korená
ředitelka AČFK a LFŠ

Obsah

9 Prolog
13–281 Obrazy 1–9
284 Laureáti Výroční ceny AČFK
285 Seznam pramenů
287 Seznam citovaných audiovizuálních děl
289 Festivalové plakáty

13 1 Seminář filmových klubů
25 Milica Pechánková – Byli jsme jako rodina

35 2 Letní filmová škola
67 Jan Bernard – Konflikty byly, ale dalo se vyjednávat

79 3 Vstříc svobodě
91 Michael Málek – Člověk si tam připadal jako na obřím mejdanu

101 4 Na rozcestí
113 Jan Lukeš – Možná to byla šťastná chvíle našich životů

123 5 Letní filmová škola hledá tvář
145 Jiří Králík – Filmovka potřebovala okysličit

157 6 Letní filmová škola „za Králíka"
173 David Čeněk – Na Filmovce měla dramaturgie punc kreativity

183 7 Letní filmová škola opět hledá tvář
197 Petr Korč – Nebyli jsme partou, která přišla přebrat LFŠ
205 Pavel Bednařík – Položili jsme nové základy Filmovky

211 8 Letní filmová škola v digitálním věku
229 Jan Jílek – Publikum je jednou z největších hodnot LFŠ
237 Iva Hejlíčková – Při výběru filmů usilujeme o pestrost

245 9 Vstříc další padesátce
261 Michal Surma – Každá kulturní akce musí řešit obchodní záležitosti
271 Radana Korená – Na Filmovce se potkávají všechny generace

Seznam použitých zkratek

AČFK	Asociace českých filmových klubů
ASFK	Asociace slovenských filmových klubů
ČSFFK	Československá federace filmových klubů
ČSFÚ	Československý filmový ústav
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze
FIAF	Mezinárodní federace filmových archivů
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
LFŠ	Letní filmová škola
NFA	Národní filmový archiv
Rada ČSFK	Rada československých filmových klubů
ROH	Revoluční odborové hnutí
ÚPF	Ústřední půjčovna filmů
VGIK	Gerasimovova všeruská státní univerzita kinematografie
VŘSR	Velká říjnová socialistická revoluce
ZFŠ	Zimní filmová škola

PROLOG

Mezi 26. červencem a 2. srpnem 1975 se konal první ročník Letní filmové školy. Lektoři z filmových klubů, zaměstnanci Československého filmového ústavu (ČSFÚ) a další profesionálové z oblasti kinematografie se potkali v jihočeském Písku, aby během osmi dní zhlédli více než čtyřicet filmů (krátkých i dlouhých, hraných, dokumentárních i kreslených, z různé doby a odlišných koutů světa), vyslechli si pět přednášek a zúčastnili se společných debat. Byť akce časem prošla mnohými obměnami, stala se stabilní součástí léta a roku 2024 oslavila své padesáté výročí. Alespoň tedy oficiálně – podle zachovaného způsobu datace. Ve skutečnosti její kořeny sahají hlouběji do historie, do poloviny 60. let.

V srpnu 1964 uspořádal Stanislav Zvoníček, někdejší ředitel ČSFÚ a předseda sotva vzniklé Československé federace filmových klubů, první Seminář filmových klubů v Čimelicích nedaleko Písku. Koncepce Semináře byla totožná jako v případě Letní filmové školy. Obě akce měly vytvářet platformu pro setkávání klubistů, seznamovat účastníky s novinkami i klasikami světové kinematografie a přibližovat jim jejich kontext prostřednictvím odborných úvodů či přednášek. Vzhledem k tomu, že Semináře i Školy vznikly jako oficiální akce za dob komunistické totality, nelze pominout ani jejich ideologický rozměr. Avšak zatímco liberálnější 60. léta přála Zvoníčkovu tolerantnímu přístupu, proměna Semináře v LFŠ byla spojena s normalizačním utahováním šroubů. V roce 1992 se pořadatelé pokusili distancovat od komunistického, indoktrinačního názvu přejmenováním akce na Letní seminář filmových klubů. Změna se ale neujala a příštího léta opět proběhla Letní filmová škola, která už byla pro mnohé také synonymem příjemných (polooficiálních i neoficiálních) zážitků z 80. let. V roce 1993 navíc došlo k nejdůležitější koncepční změně v celých dějinách akce: LFŠ se zpřístupnila široké veřejnosti. S Jiřím Králíkem v čele naplnila během následujících let své jméno novým významem a stala se akcí vyhledávanou tisícovkami mladých lidí. Na jeho úsilí navázaly po roce 2007 nové organizační týmy, které LFŠ provedly turbulentním přelomem první a druhé dekády 21. století a pod vedením Radany Korené ji posouvají dál.

Hra s názvy a počtem ročníků je pouhou pěnou na hladině oceánu událostí, které klubistická setkání – ať už v podobě Seminářů nebo Škol – formovaly napříč uplynulými šesti dekádami. Jejich historie vydala na knihu, kterou právě držíte v rukách. Zatímco faktograficky koncipované kapitoly zasazují akci do soudobého společenského a institucionálního kontextu, volněji laděné rozhovory ji přibližují z osobního hlediska pamětníků. Syntézou obou zdrojů pak před očima vyvstává členitý obraz dějin jednoho z největších tuzemských filmových festivalů.

Foto: Jindřich Štreit

HAWAII
cafe
Internet . PC herna
RADEGAST
RADEGAST

Jak vzniklo klubové hnutí v Československu? Které instituce jej zaštiťovaly? Kdy se konal první Seminář filmových klubů a proč byl založen? Které osobnosti jsou s počátky domácího klubového hnutí neodmyslitelně spjaty? Jaká atmosféra panovala v Písku, který se na dlouhou dobu stal synonymem Semináře?

• Seminář filmových klubů

Eva Olivová a Myrtil Frída.
Soukromý archiv Martina Olivy

Ať už hovoříme o Semináři filmových klubů nebo Letní filmové škole, nelze si odmyslet klubové hnutí, které vždy stálo v jejich pozadí. V československém prostředí se začalo formovat koncem 50. let 20. století – tedy relativně pozdě ve srovnání s celosvětovým děním. První filmové kluby začaly vznikat o bezmála čtyři dekády dříve. Jejich zrod je spojen s přelomem 10. a 20. let, kdy francouzský esejista a filmař Louis Delluc založil týdeník *Le Journal du ciné-club* a začal přemýšlet o kinech, která by tvořila alternativu k běžné distribuci, svazované komerčními zájmy a cenzurou (která tou dobou běžně existovala i v demokratických státech). Publikum by zde navíc mohlo poznat tvůrce a diskutovat s nimi o zhlédnutých filmech. Dellukova idea se stala skutečností v roce 1921, kdy filmový kritik Ricciotto Canudo založil Klub přátel sedmého umění (Club des Amis du Septième Art) v Paříži.

Koncept filmového klubu se v následujících dvou dekádách začal pod různými názvy šířit po celém světě. Prudký rozmach klubového hnutí nastal s koncem druhé světové války, kdy poptávka po instituci filmového klubu začala sílit také v Československu. Stát, který měl monopol na kinematografii garantován Benešovými dekrety již od roku 1945, dal proto pokyn Československému filmovému ústavu (ČSFÚ), aby zřízení klubů začal chystat. Veškeré přípravy zastavil komunistický státní převrat roku 1948 a následná reorganizace filmového průmyslu, během níž byl ČSFÚ zrušen. K moci nastoupivší komunisté si dobře uvědomovali význam kultury a filmu, který Lenin kdysi prohlásil za nejdůležitější umění. V jejich zájmu bylo, aby propagoval marxisticko-leninskou doktrínu, potažmo vládnoucí stranu. Idea exkluzivní organizace filmových klubů odporovala proklamovanému rovnostářství.

Snaha o sešněrování kultury ideologickým korzetem se míjela účinkem. Lidé o ni přestávali mít zájem. Vedení státu se proto rozhodlo přistoupit k částečné decentralizaci systému a větší rozhodovací moc přeneslo na místní úroveň. Od roku 1956 tak začaly filmové

kluby spontánně vznikat pod záštitou některých kulturních organizací, jako byla například Společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, lidově přezdívaná jako „Společnost s dlouhým jménem" (dále Společnost), která školila lektory v nejrůznějších oblastech činnosti. Stejnou rychlostí však kluby také zanikaly, neboť pro ně zatím neexistovalo vhodné systémové zázemí. Změna nastala až začátkem 60. let. Roku 1963, po takřka dvouletém přípravném období, vznikl Klub přátel filmového umění, o rok později přejmenovaný na Československou federaci filmových klubů (ČSFFK). Jejím zřizovatelem byla opět Společnost, přejmenovaná v roce 1965 na Socialistickou akademii.

„S našimi filmovými kluby to bylo donedávna jako s Tureckem na počátku čtyřicátých let, kdy se každou chvíli docela zaručeně tvrdilo, že právě vstoupilo do války. Za poslední tři roky se totiž kluby tolikrát naslibovaly jako hotová věc, že se ani nechtělo věřit, že někdy vstoupí do života. Teď jsou tady ve velmi skromné formě na světě – a hlavní starosti teprve začínají,"[1] napsal v roce 1964 první předseda celostátního výboru ČSFFK František Goldscheider. Tou dobou už po republice putovaly první tři cykly zakoupené pro filmové kluby. Jeden představoval deset nejlepších filmů světa podle bruselské ankety, druhý historii československého filmu do roku 1945, třetí slavné tvůrce světové veselohry. Součástí klubové projekce měl být lektorský úvod, pročež bylo třeba zástupce filmových klubů s programem nejprve seznámit, a také je náležitě instruovat. Ředitel Československého filmového ústavu Stanislav Zvoníček, který roku 1964 vystřídal Goldscheidera ve funkci předsedy ČSFFK, proto zorganizoval první Seminář filmových klubů v Čimelicích.

1
František Goldscheider, Variace na staré téma (místo úvodníku). *Kinoklub* 1, 1964, č. 1, s. 3.

Čimelice, kde se konal „nultý rok" klubových setkání, jsou malou obcí v Jihočeském kraji, vzdálenou necelých pětadvacet kilometrů severně od Písku. V prostorech tamního zámku sídlila od roku 1952 Střední průmyslová škola filmová, založená o dva roky dříve v Klánovicích u Prahy. Byla tehdy jedinou československou střední školou připravující své studenty na povolání ve sféře filmové, televizní, rozhlasové i divadelní tvorby.

Mezi 10. a 15. srpnem 1964 hostila budova čimelické školy na sedmdesát frekventantů prvního ročníku Semináře filmových klubů. V noci spali na palandách v místních internátech a celé dny trávili v kině za výčepem hospody Na Knížecí. Filmy se promítaly od rána a během šesti seminárních dní bylo k vidění dohromady osmnáct filmů, celovečerních i krátkometrážních. Mezi nimi nechyběly novovlnné novinky – *Bratranci* a *Démanty noci* –, ani klasiky v podobě muzikálu *Zpívání v dešti*, komedie *Leopardí žena* či filmů Orsona Wellese (*Othello*, *Macbeth*) a Charlieho Chaplina (*Cirkus*, *Monsieur Verdoux*). Projekcím předcházely lektorské úvody a součástí programu byly už v té době přednášky související s promítanými filmy. Ivan Dvořák hovořil o filmových adaptacích děl Williama Shakespeara, filmový historik Zdeněk Štábla o soudobých vývojových směrech domácí kinematografie.

Někdejší účastník Jan Jíra vzpomíná, že poslední večer pobytu se konal večírek mimo prostory hlavního dějiště Semináře. Účastníci tak dostali prostor lépe se poznat a rozvíjet nově vzniklá přátelství. „Začali jsme navazovat první známosti a kontakty, což se ukázalo být vynikající pro další činnost každého filmového klubu, který sem vyslal svého zástupce. Protože do té doby jsme neměli žádné větší propojení na Československý filmový ústav v Praze, dozvěděli jsme se různé zajímavosti z filmového zákulisí, ale také oficiální informace. Vzhledem k tomu, že jsme byli do té doby odkázaní pouze na filmový tisk, byly takové informace nedocenitelné,"[2] komentoval pobyt v Čimelicích po letech klubista z Banské Bystrice Ivan Sklovský.

2
Ivan Sklovský, Vzpomínka závěrem. In: *Letní setkání filmových klubů*. Praha: Asociace českých filmových klubů, 1994, s. 24.

Na organizaci čimelického setkání se podílely dvě instituce: sekretariát ČSFFK a Československý filmový ústav (ČSFÚ), obnovený v roce 1963. Sekretariát ČSFÚ, podléhající v té době Společnosti, vyřizoval agendu. Rozesílal filmovým klubům přihlášky pro lektory (standardně dvě, ale větší kluby dostávaly třeba i čtyři), informoval frekventanty o nároku na stravenky, zajištěném ubytování a podobně. ČSFÚ participoval na konání akce prostřednictvím dvou svých oddělení. Badatelský kabinet zodpovídal za programovou náplň Semináře, ekonomické oddělení se podílelo na úhradě provozních nákladů. Nikoli však stoprocentně: seminaristé absolvovali pobyt z vlastní dovolené a museli uhradit účastnický poplatek, který jim případně proplácel jejich filmový klub. Lidé, kteří stáli v čele obou zmíněných institucí, dnes platí za klíčové postavy spojené s rozvojem klubového hnutí v Československu.

Stanislav Zvoníček (1920–1982) se narodil v Miroticích, ale do konce života zůstal spojován především s nedalekým Pískem. V druhé polovině 40. let vystudoval estetiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, následně působil jako publicista, kritik, muzikolog a člověk angažovaný v politice. V 60. letech se stal druhým předsedou ČSFFK, kterou v roce 1966 převedl pod křídla ČSFÚ, kde vedl nejprve badatelský kabinet a posléze i celou instituci. Eva Olivová (1925–1981) vystřídala počátkem 60. let Doris Grozdanovičovou na pozici tajemnice Společnosti a zároveň zajišťovala chod sekretariátu ČSFFK, kde zůstala až do roku 1981, a vysloužila si tak přezdívku „máma filmových klubů". „Eva Olivová byla jednak velmi půvabná žena. Jednak myslím, že byla skvěle disponovaná pro to, být tím tajemníkem. (...) [B]yla velmi schopná a velmi pracovitá,"[3] uvedla v rozhovoru z roku 2010 Eva Strusková, která pracovala s Olivovou a Hanou Blaskovou na sekretariátu filmových klubů od přelomu 60. a 70. let.

Zatímco Zvoníček a Olivová byli do klubového hnutí zapojeni jako profesionálové, filmové kluby často zakládali nadšenci, zaměstnaní

3
Rozhovor s Evou Struskovou vedl Vladimír Hendrich, 31. 3. 2010. Sbírka zvukových záznamů, Národní filmový archiv, N0543-01-01-FK-A.

mimo oblast kinematografie. Kupříkladu bratři Tydlitátové, kteří iniciovali vznik filmového klubu v Žamberku, pracovali jako učitel a železničář. Písečan Jan Starý se živil jako právník. Kluby jim zprostředkovávaly přístup k filmům, které by jinak neměli šanci vidět, podstatný byl ovšem také sociální rozměr hnutí. Podle vzpomínek pamětníků jej charakterizovala neobyčejná pospolitost, neboť komunitní atmosféra v klubech dovolovala přítomným zapomenout na své další sociální role. Film spojoval všechny bez ohledu na společenské, vzdělanostní nebo národnostní rozdíly. Během Seminářů se sociální vazby ještě posilovaly a vznikala trvalá přátelství mezi nadšenci i profesionály. Ve výše citovaném rozhovoru vzpomíná Strusková na víkendy, které byly oficiálně pracovní, avšak trávila je se svými přáteli – a koníčkem.

„Zvoníčkův" Písek

Zpětné označení prvního klubového setkání v Čimelicích za nulté odráží provizorium akce uspořádané v roce 1964. Během jejích příprav nikdo nehleděl do budoucnosti a netušil, že by se napřesrok mohla konat znova. Odezva ze strany účastníků byla ovšem natolik pozitivní, že nebyl důvod Seminář nezopakovat. Během příprav druhého ročníku padla otázka, kde by se měl konat. Stanislav Zvoníček začal přirozeně pomýšlet na svůj domovský Písek, který nabízel vše potřebné. Tamní divadlo, vybavené promítačkou, přes léto nehrálo, a ve městě bylo navíc k dispozici několik dalších kin, školní internáty lesnického učiliště, hotel Bílá růže a také restaurace. Mezi píseckými se Zvoníček těšil úctě, pročež mu vedení města s pořádáním akce rádo pomohlo. Seminář se ustálil jako interní akce určená zástupcům filmových klubů a zejména pak aktivním lektorům. Na dlouhých třináct let zahnízdil v Písku,

který se stal synonymem akce. „Všechny cesty vedou do Písku," vžilo se mezi klubisty.

V Písku se také ustavila programová náplň Semináře. Základem byly samozřejmě filmové projekce. „[N]ajednou jsme viděli filmy, o kterých jsme si mohli dosud jen číst v ‚Sadoulovi'," [4] uvedl Jan Jíra. Promítalo se obvykle mezi dvaceti až třiceti filmy v jediném kině, bez dalšího, paralelně běžícího programu, aby každý frekventant mohl zhlédnout všechny uváděné filmy. Počet přihlášek, který se pohyboval v řádu vyšších desítek, byl proto omezen maximální kapacitou kina. Na dramaturgii programu se podíleli zaměstnanci ČSFÚ ve spolupráci se sekretariátem filmových klubů. Nejen klubista Jíra, ale stejně tak i experti z oboru znali mnohé filmy jen teoreticky. Zhlédnout je mohli prakticky jen z fyzických kopií. Během skladby programu se proto museli kromě sekundární literatury spoléhat výhradně na své vlastní zkušenosti a znalosti. Historii filmu přibližovali účastníkům ve třech tematických liniích.

První z nich tvořily návraty do dob němého filmu, ať už českého (*Batalion*), amerického (Chaplin, Vidor) nebo sovětského, který nabízel vyhlášená díla montážní školy (*Křižník Potěmkin*) i méně známé filmy jako *Zloděj lásky*. Druhá linie, označená Eva Struskovou za „cyklus věnovaný zakladatelským osobnostem", představovala snímky žijících klasiků, mezi něž v té době patřili Jean Renoir, Ingmar Bergman, Alfred Hitchcock nebo Orson Welles. Jejich díla se objevovala v programu Seminářů napříč jednotlivými ročníky, někdy i reprízovaně. Podstatnou součástí programu byl pochopitelně současný film, který v té době reprezentovali režiséři francouzské nové vlny (Jean-Luc Godard, François Truffaut), anglofonní tvůrci (John Schlesinger, Ken Russell), ale také filmaři takzvaného třetího světa (Glauber Rocha).

Většina programu se skládala z celovečerních hraných filmů. V menší míře se promítaly i dokumenty (*Příběh létající pevnosti*, *Paříž 1900, Triumf vůle, Tajemný Picasso*) a výjimečně filmy animované (*Lady a Tramp, Pérák a SS*). Relativně více prostoru se dostávalo krátkometrážním filmům. Někdy šlo o mluvený film (*Výlet do přírody*), ale častěji byla na programu tvorba z němé éry, kdy vznikaly

4
Jan Jíra. In: Rudolf Fiedler (ed.), *40 Letních filmových škol 1964–2004 ve vzpomínkách a dobových ohlasech*. Uherské Hradiště: Letní filmová škola, 2004, s. 8.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Filmovka - 50 Letních filmových škol**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.